İYÂS BİN MUÂVİYE

Meşhûr bir hadîs âlimi. Künyesi, Ebû Vâsile'dir. 46 (m. 666) târihinde doğup, 122 (m. 740) senesinde vefât etti. İyâs bin Muâviye'nin dedesi, Peygamber efendimizle (aleyhisselâm) görüşmüştür. İyâs'ı (radıyallahü anh) Ömer bin Abdülazîz (radıyallahü anh) Basra'ya Kâdı ta'yin etmiştir. Hadîs-i şerîf ilminde sika (güvenilir) bir âlimdir. Enes bin Mâlik, Sa'îd bin Müseyyib, Saîd bin Cübeyr, babası, Muâviye ve daha başka büyük zâtlardan (r.anhüm) hadîs-i şerîf rivâyet etmiştir. Ondan da, Dâvûd bin Ebî Hind, Hamid-üt-Tavîl, Süfyân-ı Sevrî, Şu'be, Muâviye bin Abdülkerîm ed-Dâl ve diğer zâtlar (r.anhüm) hadîs-i şerîf rivâyet etmişlerdir.

İyâs hazretleri, çok güzel konuşan, fesahat ve belagatta yüksek bir dereceye erişmiş, zekâ ve kavrayışı keskin bir zâttır. Hattâ onun zekâsı ve keskin kavrayışı, darb-ı mesel (atasözü) olmuştur. Meşhûr edebiyatçı Hariri, "Makâmât" isimli eserinin yedinci makamında, "Ben o kadar zekî ve ileri görüşlüyüm ki, zekâm ve firâsetim, İbn-i İyâs'ın zekâ ve fîrâseti gibidir" demiştir.

Buyurdu ki: Ömer bin Abdülazîz (radıyallahü anh) ile beraberdik. Onun yanında hayadan konuşuldu. Bunun üzerine "Haya, dindendir. Hattâ dinin tamamıdır" dedi. Sonra İyâs bin Muâviye kendisi şöyle anlattı: Dedem babama: "Resûlullahın (aleyhisselâm) huzûrlarında idik. Orada hayadan bahsedilmişti. Eshâb-ı kiram: "Yâ Resûlallah! Haya dindendir değil mi?" diye söyleyince, Resûlullah efendimiz "Hattâ dinin hepsidir" buyurdular, diye bildirmiştir."

İyâs bin Muâviye hazretleri buyurdular ki: "Ayıbını bilmeyen kimse ahmaktır." "Olgun, taze hurma, zihni kuvvetlendirir."

"Ben insanlarla konuşurken aklımın yarısı ile konuşurum. Aralarında anlaşmazlık olan iki kişinin muhakemesini yaparken, bütün aklımla dinler, dikkatimi tamamen mes'ele üzerine toplarım. Kaderiyye i'tikâdına sahip, bozuk kimselerle konuşurken de, çok dikkatli ve titiz düşünür ve konuşurum."

Hakkında söylenilenler ve firâsetleri (işin iç yüzüne nüfuz etme mahareti):

İyâs'ın (radıyallahü anh) babası Muâviye bin Kurre'ye "Oğlunun sana karşı tutumu nasıl?" diye sorduklarında "Hayırlı bir evlâd. Bütün ihtiyâçlarımı yerine getiriyor. Bir sıkıntım yok. Aynı zamanda beni, âhıret işlerine yöneltti. Rabbime şükürler olsun, kulluğumu da elimden geldiği kadar yapıyorum" dedi.

İyâs bin Muâviye hazretleri, bir Yahudi'nin: "Bu müslümanlar da ne kadar akılsız insanlar! Sözde Cennetlikler, yiyip içeceklermiş fakat, abdest bozmaya gitmiyeceklermiş. Ne saçma bir iddia" dediğini işitti. Bunun üzerine İyâs bin Muâviye (radıyallahü anh) Yahûdîye: "Ey Yahûdî! Sen, her yediğin için abdest bozmıya çıkıyor musun? diye sorunca, Yahûdî "Hayır" cevâbını verdi. İyâs (radıyallahü anh); işte, yediklerinin bir kısmı gıda oluyor, Allahü teâlâ, herşeye kadirdir (gücü yetendir). Cennetliklerin bütün yediklerini gıda yapıyor. Bu yüzden onlar, abdest bozmazlar" cevâbını verince, Yahûdî susmak zorunda kaldı.

İyâs (radıyallahü anh) Vâsıt şehrinde bulunuyordu. Düz ve geniş bir yerde, kiremit gördü. Bu kiremitin altında küçük bir hayvan var, dedi. O kiremit kaldırılıp, bakılınca, kıvrılmış yatan bir yılan gördüler. Orada bulunanlar hayrette kaldılar. Ona, bunu nasıl anladığını sordular. Bütün bu sahada yalnız şu iki kiremit arasında ıslaklık gördüm. Bundan, o kiremit altında bir hayvan bulunabileceğini düşündüm. Onun için kiremitin altında bir hayvanın bulunduğunu söyledim dedi.

Bir gün, bir yere uğramıştı. "Yabancı bir köpek sesi duyuyorum" dedi. "Nerden biliyorsun?" dediler. "Çünkü, birisi alçak bir sesle, diğerleri şiddetli uluyor" dedi. Bunun üzerine araştırıp baktılar ki: Yabancı bir köpeği bağlamışlar, etrâfında da, mahallenin köpekleri havlıyordu.

Yine bir gün, yerde bir delik gördü. "Burada bir hayvan olması lâzım" dedi. Nasıl biliyorsun? dediklerinde, "Çünkü, yeri ya küçük hayvanlar deler, yahut bitkiler..." dedi.

Birgün kırda bulunuyordu. Su lâzım oldu. Fakat bulamadılar. O sırada bir köpek sesi duydu. "Bu -köpek, bir kuyunun başındadır" dedi. Araştırdılar. Dediği gibi, bir kuyu ve yanında da bir köpek olduğunu gördüler. Nasıl bildiğini sorduklarında: "Ses sanki kuyunun içinden çıkar gibi geliyordu" dedi.

İyâs'ın (radıyallahü anh) firâsetine dâir, daha bir çok şeyler vardır. Bunlar toplanıp, büyük bir kitap meydana getirilmiştir. Medâinî'nin; İyâs hazretlerinin firâsetleriyle ilgili bir kitabı vardır.

Emevî halifelerinden Ömer bin Abdülazîz (radıyallahü anh), Irak’taki vekîli Adiy bin Ertâ’ya mektûb yazdı. Mektûbunda “İyâs bin Muâviye ile, Kâsım bin Rebîa el-Hıraşî’yi çağır hangisi daha ehil ise onu kadı yap” diye emretti: Adiy bin Erta, ikisini bir araya getirdi. Mevzû görüşülürken, İyâs bin Muâviye (radıyallahü anh): “Ey emir! Bizi şehrin büyük iki âlimi olan Hasan-ı Basrî ile Muhammed bin Sîrîn’e sor, dedi. Kâsım bin Rebîa da daha önce onlara gidip gelirdi. Onlara sorulursa, İyâs bin Muâviye’yi tavsiye edeceklerini biliyordu. Onun için, İyâs bin Muâviye, onlara sorulmasını teklif edince, Kâsım bin Rebiâ, onlara sorulmasına bile lüzum yok. Vallahi, İyâs bin Muâviye benden daha âlimdir. Hüküm vermekte de benden daha üstündür. Eğer yalan söylüyor isem; bir yalancının hâkim yapılması helâl değildir. Sözüm doğru ise, sözümün kabûl edilip, İyâs’ın (radıyallahü anh) kadı yapılması gerekir, dedi. Bunun üzerine, Adiy bin Erta İyâs hazretlerine dönerek, görüyorsun kadılık sana düşüyor deyip, onu kadı yaptı.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Hilyet-ül-evliyâ cild-3, sh. 123

2) Vefeyât-ül-a’yân cild-1, sh. 247

3) Mîzân-ül-i’tidâl cild-1, sh. 283

4) El-A’lâm cild-2, sh. 33